

לדור ולדורות

מרכז מורשת הרב נסים

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

רחוב ז'בוטינסקי 44 ירושלים

טלפקס - 58-002-491-7, טלפון - 02-5637524

חודש אייר - תשע"ז

- האופי שיש לתת ליום העצמאות
- מדינת ישראל - מרכז האומה
- יד ה' במלחמת ששת הימים
- האחריות על הכותל המערבי

האופי שיש לתת ליום העצמאות

העשור במסורת ישראל הוא מועד חשבון הנפש, וחשבון זה נועד, לא רק לשם תיקון העבר, אלא כדי שישמש התווית דרך לעתיד. שנה זו, שנת העשור לתקומת מדינת ישראל, מן הדין שתשמש מועד לסיכום פעולות העבר, לבירור של הגישושים והתהיות לקביעת צורת החיים במדינה. יש לציון בסיפוק שנתגלו במדינת ישראל סימנים של מפנה כלפי הערכים של האומה היהודית, שתקופת זמן ארוכה נדחקו מהווי החיים של חלק לא קטן מתוכנו. נוער שימי יניקתו וצמיחתו היו בארץ בעשור הראשון וראה את נסי ה' ונפלאותיו, התחיל חוקר ודורש יהדות מהי. נדלק בו ניצוץ ופתח את לבו להאזין לדבר ה'. דרושה, אפוא, התעוררות גדולה מצד מנהיגי העם ורועיו הרוחניים לאמץ את האמונה בלבבם...

בין יציאת מצרים לכניסה לארץ עברו אבותינו ארבעים שנה במדבר. בסימני הגאולה שאנו רואים בימינו עוברים אנו תהליך זה בארצנו ואין להימנע מכך. זהו רצון ההשגחה לצרף ולזכך אותנו, להסיר ולהרחיק מעלינו השפעות של ערב רב ושל תרבויות זרות ונוכריות הנוגדות את רוח ישראל. פירושם של דברים: אם אנו רואים שגם לאחר תום העשור הראשון, עדיין הננו מוקפים אויבים וצרים המתנכלים לעצם קיומנו; אם עדיין לא קובצו הגלויות במידה מספקת; אם עדיין כל אלו הן ניסיונות התקומה והגאולה - לא נתמזגו השבטים ובאו אלה באלה שימשכו עוד כימי דור שלם עד תום ארבעים שנות המדבר, ואז נכנס לארץ, לארץ הטובה ורחבה אשר עיני ה' בה מראשית שנה ועד אחרית שנה.

דומני שעצם צורת חגיגות יום העצמאות, מסמלת את דרך צמיחת גאולתנו בדור הזה. שום בר-דעת לא יחלוק שתקומת ישראל בחלק מארצו הוא נס גדול ותשועה לעם, על כן הוא יום שמחה, אבל אין השמחה שלימה משום שירושלים, לב האומה, מרוחקים אנו ממנה, ואין אנו יכולים לעלות ולהראות בה ולשפוך שיח ותפילה לפני הכותל המערבי; שעדיין אין אהבת ישראל שלימה בתוכנו; שעדיין אין אנו יכולים לומר שנתקיים בנו הפסוק: "וכל בניך למודי ה'" (ישעיה נד, יג), שהוא הגורם ל"רב שלום בניך" (שם); שעדיין מרבית האומה בגולה ואנו פה עם קטן ודל. משום כך לא נקבע דפוס מסורת-דתי אחיד במובנו הרחב והשלם ליום העצמאות, ולא נעשו אלא התחלות אשר בעזרת ה' תמשכנה מדי שנה בשנה, וסופן להיקבע ליום חג, כחגי ישראל אשר אין שמחתם אלא בפנימיותם. ההתקהלויות בחוצות, ההילולות והחנגות, כל אלה סימנים חיצוניים לשמחה שהמשתף עצמו בה חש בשמחה באותה שעה שהוא לוקח בה חלק, אבל חגי ישראל ומועדיו אין שמחתם אלא בלב, שמחה נפשית ופנימית שלימה וכנה, אשר עצם היום מקדשה. תקוותי שבסיוע שמים נגיע לכך בשנים הקרובות.

יהי רצון: שמי שזיכנו לראות בראשית התשועה, יזכנו לראות בקרוב בגאולה השלימה שלא יהיה אחריה שעבוד, כמו שאמרו רבותינו במדרש תנאים (מכילתא, פרשת בשלח טו, א): התשועות שעברו היה אחריהן שעבוד, אבל התשועה העתידה להיות אין אחריה שעבוד, לכך קרואה בלשון זכר...כשם שהזכר אינו יולד, כך התשועה העתידה לבוא לא יהא אחריה שעבוד.

לדור ולדורות, חלק ראשון: מאמרים ונאומים, עמ' קה-קו

מדינת ישראל הופכת למרכז האומה

ליום העצמאות

שנים עשרה השנים שחלפו למן הקמתה של מדינת ישראל ועד היום, היו שנים משופעות מעשים, מעשי יצירה ופעולות רוחניות שהקמת המדינה חייבה אותם. אם נבוא להעריך אותם המעשים, נמצא מצד אחד נקודות אור רבות, ומצד שני אכזבות, ואף בכך יימצאו רבים אשר יבליטו את האור וכנגדם אחרים אשר ידגישו את השלילה. כל הערכה שבאה בעת התהוותם של המעשים, בדין שלא תהא נאמנה. במרחק הזמן ככל אשר המדינה תיעשה וותיקה יותר, האמת הממשית תתגלה ותתברר.

אבל ראוי לציין, שבעזרת ה' מדינת ישראל, ובראש וראשונה ירושלים, הולכת ומתבצרת מבחינה רוחנית והופכת למרכז האומה, אשר עיני כל הגולה נשואות אליה להדרכה רוחנית, לרבוץ תורה, ליצירה תורנית, תרבותית ומדעית. ועם כל הליקויים הרבים שאין להתעלם מהם, הרי יש להודות שעצם תקומת מדינת ישראל נתנה דחיפה חזקה להתעוררות זאת ולהתפתחות הרצויה והמעודדת. מצב זה מחייב הקדשת תשומת לב רבה לתיקון הפגמים, ודאגה שההתפתחות תהיה במסלול הנכון ותמשך עד שישראל תאיר לגולה באורה של היהדות.

העם אשר חוגג את יום העצמאות גם בארצות פזוריו, עדיין תוהה - מה דמות תשווה ליום זה? ואנו בישראל חייבים להורות לו אף זאת. יום אשר העם בוחר בו לשמחת לבו, לזכר ניצחונות מדיניים, בדין הוא שאין צורתו נקבעת אלא בתהליך ממושך. רוח העם מטביעה עליו את חותמה ולא קבוצה, ולא יועילו לכך הכוונות ופעולות חיצוניות, אף נאות וטובות, שכן העין תהא ניזונת מהם אבל הלב אין הוא מתמלא מהם.

אם רצוננו שיום זה יקבל משמעות נכונה בלב האומה ויהיה הולם לתוכנו, הרי עלינו לשאוף לכך שצורתו של היום תשווה לאותם הימים שנקבעו באומה לימי שמחה, והם מושרשים עמוק בתודעתנו מבלי כל צורך לעורר בהם את השמחה מבחוץ. טבעו של עם ישראל הוא לחוג את חגיו בביתו ולא ברחובות קריה, בקדושה ולא בהוללות, בהודיה לה' על הנסים ועל הפורקן שעשה לאבותינו ולנו. בתפילה על העבר ובבקשה על ההווה ועל העתיד.

מועדי ישראל יש בהם לא רק שמחה, אלא שאנו מעלים בהם על ראש שמחתנו את מצב העם בהווה ותמיד אזהרה כרוכה בהם. חריגה מגבולות אלה תביא בהכרח לידי שאננות. עם גמר ההילולא והחנגא באה ריקנות ללב, מה שאין כן ההתרכזות במחשבה על גודל הנס ופעולתו עלינו והקדושה שאנו ניסוך על יום זה בהיטהר נפשנו. טעם זה ישרה חגיגות רבה, לא רק על היום עצמו, אלא רישומו יהא ניכר גם שלא בשעתו. בצורה זו יתגבש היום ויהא מקובל עלינו.

ברכתי לעם: שיהא מורא מסורת ישראל עליו, ושתהא רציפות בשרשרת של הדורות שלנו גם במובן זה. יום העצמאות השתא, אשר כמוהו כקודמיו סגרו אויבינו עלינו מסביב, ומעצמות אדירות חסרות אונים או נעדרות רצון מלסייע בידינו. נשים בה' מבטחנו והוא יבטל זממם וישבור עול הגויים מעל צווארנו, יקבץ פזורינו מבין הגויים ונפוצותינו מירכתי ארץ. יגאלנו גאולה שלימה, ויבנה בנין עדי-עד את ציון אשר בה בחר ובה שכן, ושמחת עולם תהא על ראשנו.

לדור ולדורות, חלק ראשון: מאמרים ונאומים, עמ' קט-קי

יד ההשגחה העליונה במלחמת ששת הימים

הימים שבהם יצאו צבאות ישראל להגן על בית חייה של האומה, להדוף את הקמים עלינו ולגאול את החלק של ארץ-ישראל שהיה בידי זרים, הם ששת ימי המעשה של אומתנו, שבתוקף גבורתם ובצמצום זמן התרחשותם, לא היו כמותם מאז גלינו מארצנו. אין אנו יכולים להבין מה היה, מה נעשה, ומה עתיד להיות מכוח אותו מעשה. דומה שאותם ימים יש בהם בבואה דבבואה של ששת ימי הבריאה, שנמשך עלינו מכוח אותו האור. ומה כי נספר בגדולת הימים. הכל ידעו ושמעו והכל שיתפו עצמם באותה התרחשות אדירה. אבל הכל אינם יודעים, כי בשל היות הדברים נשגבים ועצומים שאין דוגמא ומופת להם, קצרה בינתנו מהבין ואנו חשים ולא חשים, תמהים ומחרישים, כמעשה המלאכים העומדים בפני גדולתו של מקום שאינה נתפשת ואינה יכולה להיות מצוירת בכל דמיון. כי הכוח והתבונה, העוז והתושייה שנתן ה' לצבאנו, הם למעלה מן הטבע והכוח האנושי. גדולה מזאת, מכלול הפרטים, ההתרחשויות והמעשים, גם של אויבינו, המחשבה שחשבו וצעדיהם שכוונו, כיצד נרקמו וכיצד נעשו במקום אלא – ובזמן שנעשו, כל אלה שום כוח אנושי לא יכול היה לתכננם ולכוונם מסבב הסיבות!

כיצד נתגלתה אחדות בעם המפוזר והמפורד בין העמים, שימים או עשור קודם לכן גברה התחושה שאין חלילה מרפא למכת הפירוד ולקרע שכמעט נקרעה הגולה מעל מדינת ישראל, ומדינת ישראל מעל הגולה, מכוח מעשיהם של אלה ושל אלה? כיצד אותם שזה עשרים ושלושים שנה נחשבו לקטבים גמורים, ששנאת חינם היתה מפעפעת ביניהם, כיצד הכל היו לאחדים, שהיא דרגה יותר גדולה אף מאחים ממש או אחים לצרה? כיצד נתגלתה שעת פתיחת הלב לכל, ולב דבק בלב, ולב אחד של האומה כולה דפק ופעם את פעימתו בהמיה גדולה? יש מעשה טוב שאינו גדול במיוחד, אך מעשים גדולים ורבים לא יחשבו כנגדו, והוא מכפר גם על חוסר עשייה ועל כל שקדם לו. והוא שאמרו רבותינו (עבודה זרה י, ב): "יש קונה עולמו בשעה אחת". בבחינה זאת היא העמידה התקיפה של השר משה חיים שפירא, ישמרהו צורו, לליכוד כל חלקי העם בשלטון. במעשה זה יש חלק נכבד לעמידתו של העם בשעת מבחן, לליכודו ולניצחונו.

גולת הכותרת של הנצחון הוא שחרורה של ירושלים. ירושלים, העיר שעניינו וליבנו עליה כל הימים, שניתוקנו ממנה הביא לנו יתמות, ועכשיו ששבה והיתה לנחלת העם, רוח התעודדות נסוכה עליו. אין הדעת יודעת להעריך, וקשה לומר למה הדבר דומה, אבל ניתן בדרך משל בזעיר אנפין, לומר שהדבר דומה לבן ששיכל את אמו ושבה וחיתה לפניו. הנוכל לתאר הרגשה כזאת? כן, אין לתאר מהי הרגשת העם בגאולת ירושלים.

אכן, על כל הנסים והנפלאות האלה, לנו יאה לפאר, להדר ולקלס לבוראנו ולומר לו שירה: "ואילו פינו מלא שירה כים ולשונו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח... אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו... על אחת מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות... ניסים ונפלאות שעשית עמנו... ממצרים גאלתנו ה' אלהינו, מבית עבדים פדיתנו ומחרב הצלתנו." ו"עוד תפוצנה ערי מטוב, ונחם ה' עוד את ציון ובחר עוד בירושלם" (זכריה א, יז). הלא נתקיים בנו הפסוק בישעיה (סא, ט): "ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים." ודרשו (פסיקתא רבתי לא, ה): "כנגד מי אמרו ישעיה למקרא הזה? לא אמרו אלא כנגד אבלי ציון, שהקב"ה עתיד ליתן להם ניצוחם על אויביהם, שנאמר: "ונודע בגוים זרעם", אל תהי קורא 'זרעם' אלא 'זרועם'.

יהי רצון, שכשם שזכינו לראות בשחרורה של ירושלים, כן נזכה לראות בבניינה, וארמון יושב על משפטו כבראשונה.

י"ב בתמוז תשכ"ז

דרישה שהרבנים הראשיים יהיו אחראים על הכותל המערבי

לכבוד

מר לוי אשכול

ראש הממשלה

ירושלים. דחוף, ביד

כבוד ראש הממשלה,

ביום כ"ח באייר ש.ז. הוזמנו, הרבנים הראשיים לישראל, ללשכת כב' יחד עם ראשי הדת הנוצרית והמוסלמית. באותו מעמד הודיע כב' שראשי הדתות יקבעו הסדרים במקומות הקדושים. החלטה זו היתה טבעית ומובנת מאליה.

מיד אחר הכרזת כב' החילוננו בפעולה, ובראש כל מינינו ועדה בראשותו של ד"ר יצחק קיסטר, שופט בית המשפט העליון. בהתייעצות מדוקדקת, תוך למידת הנוהג שהיה קיים בעבר ותביעות המסורת היהודית, הוכנו תקנות לכותל המערבי וליתר המקומות הקדושים. הודעה על כך ונוסח התקנות העברנו אל כב'.

ברם, רשויות ומעין רשויות מבקשות ליטול לעצמם אפוטרופסות והסדרים במקומות אלה, וכבר ניכרים סימני איסדרים והחלטות פזיזות, אשר נזקן אין לו תמורה. מבקרים נכנסים למקום הכותל בגילוי ראש ובלבוש לא צנוע, מעשנים, אוכלים, שותים, מחללים שבת וכיו"ב, כאילו היה מקום טיול. מן הצד האחר מדליקים נרות, ומלכלכים קירות וקברים ופוגעים בהוד קדושתם.

לאחרונה התפרסם, ששר הביטחון, משה דיין, ועיריית ירושלים מסרו הטיפול בענייני הכותל המערבי ל"רשות הגנים הלאומיים". דבר זה דיו להחריד לב כל יהודי, הקטגוריה אחת למקומות טיול וסתם אתר סיורי ולכותל? לא נוכל להחריש למראת אנדרלמוסיה נוראה כזאת, ולא נסכים שרק המקומות הקדושים ליהודים יופקעו מראשי הדת היהודית ויימסרו או יילקחו על ידי רשויות חילוניות.

כדי שלא ייגרם חילול שם שמים ושם ישראל, אנו מבקשים לשמור על ההכרזה החגיגית והרשמית שהכריז כב' ולהורות בהקדם:

- א. כל הגורמים יסירו ידם מן הכותל והמקומות הקדושים. לא יעשו כל עבודה ללא אישור מפורש מהרבנים הראשיים לישראל. כמוכן, שכל המבקש להשיא עצה בכל התחומים יביאה בפנינו, ואנו נדון בה בתשומת לב.
- ב. לתת תוקף משפטי להצעת החקיקה שהגשנו (העתק נוסף הימנה שלוח תוך מכתב זה), כדי שהכותל לא יחולל חלילה וכדי שנוכל לבצע את כל הדרוש לשמירת המקומות ועילויים.

אני מקווה שכב' יקבל דברים אלה במלוא משמעותם ואשמח לקבל תשובתו.

ברגשי כבוד ויקר,

יצחק נסים

ראשון לציון

הרב הראשי לישראל

י"ז בסיון תשכ"ז

לדור ולדורות, חלק שני: בקומה זקופה, עמ' מב-מד